



OPERATIE RÖSSELSPRUNG

# De jacht op partizanenleider Tito

Maart '41 werd in Joegoslavië de pro-Duitse koning Paul I opgevolgd door de Engelsgezinde Peter II. Voor Hitler een onaanvaardbare situatie met het oog op de geplande aanval op de Sovjet-Unie. Na een Blitzkrieg van twee weken viel op 17 april het doek voor het Joegoslavische leger. De koning vluchtte naar Kairo. De Duitsers bezetten Kroatië en Servië, de Italianen Slovenië, Montenegro en de lange kuststrook en de Bulgaren een deel van Macedonië. In dit complexe politieke en militaire krachtenveld ontstonden al snel de eerste partizanengroepen. Voorjaar '44 ondernamen de Duitsers met Operatie Rösselsprung een verwoede maar vergeefse poging partizanenleider Tito in handen te krijgen.

*Door Max van den Berg*

In de bossen van Sisak in Kroatië, omgevormd tot een Duitse vazalstaat waar de fascistische Ustasa de dienst uitmaakte, werd in juni '41 de eerste partizaneneenheid gevormd. Aanvoerder was de communist Jozip Broz, die al snel bekend kwam te staan als maarschalk Tito. De leiding werd gevormd door vertegenwoordigers van alle volksgroepen. De Duitse bezetting maakte zich bijzonder gehaat, omdat volgens een bevel van Hitler voor elke gedode Duitse soldaat 50 burgers werden gefusilleerd. In de ontoegankelijke gebieden van Kroatië groeide de aanhang van Tito's partizanen. Zij waren afhankelijk van steun van de bevol-

king. Er gold een wet in het partizanenleger: bij plundering volgde de doodstraf. Dit in tegenstelling tot andere gewapende groepen die plunderen als vast onderdeel van hun optreden zagen. Tito's invloed groeide snel. Er kwamen verzets-eenheden in Montenegro, Slovenië en Bosnië. Een uitgestrekt gebied van bosrijke bergen vormde een vrijplaats voor de partizanen. Via koeriers werden al deze plekken aaneengesloten.

## **Volksleger van 200.000 man**

Toen op 9 september 1943 Italië de oorlog beëindigde en de troepen van Mussolini zich uit Joe-





*Toegang tot de grot bij Dvřar.*



*Tito bij de ingang van de grot bij Dvřar.*

## Tito bouwde zijn partizanengroepen om tot een waar volksleger

goslavië terugtrokken, greep Tito zijn kans. Er brak een ware run uit op de wapenvoorraden die de Italianen hadden achtergelaten. Grote hoeveelheden geweren, mortieren en mitrailleurs vielen in handen van de partizanen. Tito bouwde zijn partizanengroepen om tot een waar volksleger, dat in de loop van de oorlog uitgroeide tot een strijdmacht van 200.000 man.

Maar er was meer aan de hand. De Engelse regering had tot 1943 de nationalistische legergroep van generaal Mihailovic gesteund, een aanhanger van koning Peter II. Maar al snel bleek dat die meer vocht tegen de partizanen van Tito dan tegen de Duitse bezetter. De Engelse agent Fitzroy Maclean werd in Servië gedropt om een onderzoek in te stellen. Uit zijn rapport concludeerde Churchill dat de steun beter kon worden verplaatst naar Tito. Omvangrijke hoeveelheden wapens,

communicatiemateriaal en munitie werden boven de bevrijde gebieden gedropt.

Op 29 november 1943 vond in het kleine stadje Jajce in alle openheid het eerste Joegoslaviëse Volkscongres plaats. Hier werd de grondslag gelegd voor de latere federatieve Joegoslaviëse Republiek, die voorzag in een ruime mate van zelfbestuur voor de verschillende bevolkingsgroepen. Aan de generale staf van Tito werden de Russische generaal Kormeev en namens de Engelse regering Randolph Churchill, zoon van Winston Churchill, toegevoegd, evenals een groep Russische en Engelse specialisten. Daarmee was de internationale erkenning van Tito's optreden een feit. In het vroege voorjaar van 1944 kwamen in het geheim enkele contacten tot stand tussen het Duitse legercommando in Agram (de Duitse naam



voor Zagreb ) en Tito's partizanen. De Duitse commandant, die vijftien divisies moest inzetten om de partizanen op afstand te houden, beseftte dat bij een wapenstilstand een groot deel van zijn troepen naar het Oostfront kon worden overgebracht. Hitler reageerde woedend toen hij van deze contacten op de hoogte werd gebracht. Met bandieten kon niet worden onderhandeld. Zij dienden vernietigd te worden. In enkele weken keerden de kansen. Het Duitse opperbevel besloot tot een ultieme poging de macht van Tito te breken.

### Underschatting partizanenverzet

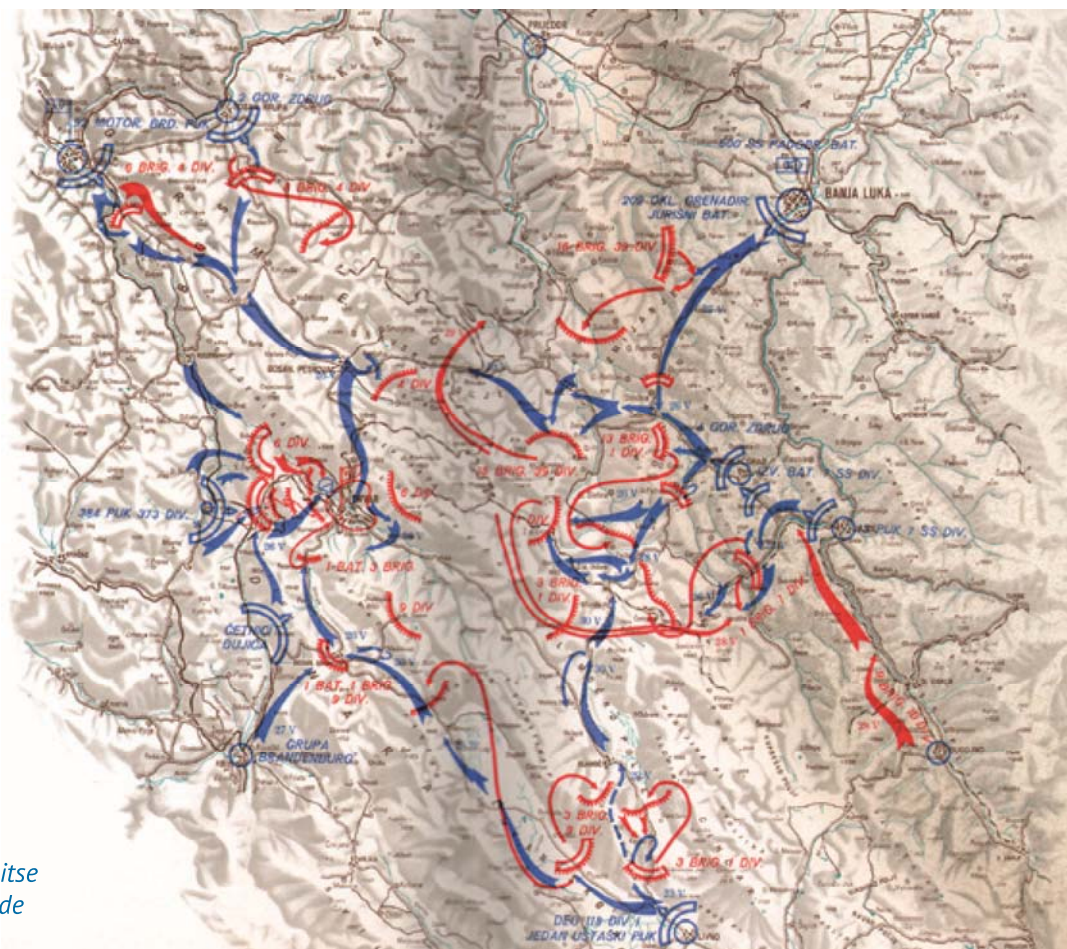
De Engelse geheime dienst had Tito voorzien van talrijke zenders, die de onderlinge verbinding tussen de partizaneneenheden vlotter deed verlopen. Daar stond tegenover dat de Duitse geheime dienst verschillende zenders kon uitpeilen. Op deze wijze was het mogelijk de plaats van het commando van Tito te lokaliseren. Zijn hoofdkwartier lag in het Kroatische dorp Drvar. Ook spionnen van de Duitse Abwehr hadden commandanten van de partizanen in die plaats gesignaleerd. Het eerste plan om met een kleine groep als burgers verklede collaborateurs het dorp te infiltreren en Tito te vermoorden werd ondeugdelijk bevonden en afgelast. In plaats daarvan werd een omvangrijke militaire actie in gang gezet, operatie Rösselsprung. Een geconcentreerde aanval op Drvar, onder meer met zware bombardementen, moest elke verzet breken en het partizanencommando uit de weg ruimen.

Niet alleen de Duitse weermacht had spionnen, ook Tito beschikte over informanten. Hij constateerde dat de rond Drvar geconcentreerde troepen zich opmaakten voor een aanval op zijn hoofdkwartier.

*Kaart van Joegoslavië waarop operatie Rösselsprung met de Duitse troepenbewegingen in blauw en de partizanen in rood aangegeven.*



*Bij de vlucht langs de touwladder moest Tito zijn uniform achter laten. Het werd buitgemaakt door Duitsers, een schrale troost.*







*Monument voor de slag bij Dvřar.*

## Overal in het land hadden partizanen in de tussentijd aanvallen op Duitse eenheden uitgevoerd

Vier partizanendivisies werden samengetrokken in het gebied om een aanval af te slaan. Dit was de eerste oorzaak voor het mislukken van operatie Rösselsprung. Men onderschatte het partizanenverzet. De tweede oorzaak was foutieve informatie van de Duitse Abwehr. Tito bevond zich niet in het dorp zelf, maar ruim een kilometer verderop in een diep verborgen grot onder de top van een met dichte bossen bedekte heuvel. Zijn 200 man sterke lijfwacht sloot een overrompeling uit. Na dagenlange hevige gevechten verslechterde de situatie. Op 25 mei om 5 uur in de ochtend verlieten Tito en zijn staf de grot om via een touwladder in een kloof te verdwijnen en zich te paard in de richting van Potoc te begeven. Daar waren ook de Engelse en Sovjet-vertegenwoordigers gearriveerd.

De Duitse commandant Lothar Rendulic, die begreep dat Tito ontsnapt was in de richting van Potoc, zette alle Duitse troepen in. Wat bij Drvar

niet was gelukt, moest in Potoc wel slagen. Maar hij stuitte op veel tegenstand van de partizanen. Inmiddels had het hoofdkwartier van Tito met Engelse en Russische militaire specialisten Potoc alweer verlaten. Daarbij werd gebruik gemaakt van een onbekend en oud spoorlijntje richting Kupres. Op 27 mei, laat in de avond, kwam men daar aan. Overal in het land hadden partizanen in de tussentijd aanvallen op Duitse eenheden uitgevoerd. Op 2 juni werd besloten Tito's hoofdkwartier in veiligheid te brengen.

### Een ordelijk en getraind leger

Met een draagbare zender werd contact opgenomen met het Engelse bezettingsleger in Italië. Er werd snel en doeltreffend ingegrepen. Op 3 juni landden bij Kupres kort na elkaar zes Douglas transportvliegtuigen. Het hele hoofdkwartier van Tito, 118 gewonde partizanen en buitenlandse helpers, werd overgevlogen naar het Italiaanse Bari. Drie dagen later werden de Joegoslaven op een oorlogsschip overgebracht naar het Dalmatische eiland Vis, dat veilig en ver in de Adriatische Zee lag. Onbereikbaar voor Duitse strijdkrachten. Op dat eiland bevond zich een ruime, diepe grot van waaruit de generale staf van Tito de partizanenoorlog kon voortzetten. Zijn leger had inmiddels een omvang van 300.000 geoefende strijders, in divisies en regimenten onderverdeeld. De slagkracht ervan kwam ook tot uitdrukking in de boodschap die het Duitse Balkan-commando aan Hitler telegrafeerde: 'Wij kunnen niet langer spreken van een oorlog tegen bandieten, maar hebben met een ordelijk en getraind leger te maken'. Het zijn uiteindelijk de partizanen geweest die de Duitse troepen uit Joegoslavië verjaagd en tot ver in Oostenrijk achtervolgd hebben. Daarbij gesteund door het Sovjet-leger en Engelse bommenwerpers. Maar Rösselsprung is altijd een essentieel onderdeel van de bevrijdingsoorlog gebleven. De operatie leeft voort in tientallen boeken, militaire studies, films en monumenten en wordt tot op de dag van vandaag ieder jaar herdacht.



*Speldje ter herinnering aan de slag bij Dvřar.*